

СХОДЖЕННЯ ДО ВЕРШИН НАУКИ

Успіху досягає завдяки цілеспрямованості і наполегливості. Дуже уважний до близьких, підтримує приятельські стосунки з колегами. Може займати високе становище в суспільстві, не боїться відповідальності. Проявляє винахідливість при реалізації своїх ідей. Із задоволенням допомагає колегам у здійсненні їх планів. Надихає колектив, уміє повести за собою, охопити всіх загальною ідеєю. Саме таким знають Анатолія Петровича Коцура колеги, друзі, студенти, всі, хто мав нагоду працювати або спілкуватися з ним. І це лише штрихи до його портрета...

Народився Анатолій (з грецької – «восходящий»; «нова зірка», «сходження») 6 січня 1963 року в мальовничому українському селі Сакуниха Недригайлівського району на Сумщині, яке розташоване у басейні річки Сули. Воно має давню і багату історію, пов'язану з

Лубенським козацьким полком, до якого мали відношення відважні козаки Андрій, Федір, Семен та Панас Коцури, що засвідчує глибинне коріння цього уславленого роду.

Посулянському краю, де народився наш Ювіляр, його людям, подвигам і славі, помилкам і поразкам присвячено видатну пам'ятку часів Київської Русі – «Слово о полку Ігоревім».

Посулля вписало славному сторінку в історію Київської Русі. Населення краю прославилось героїчним опором монголо-татарській навалі, про що мовиться в «Повісті минулих літ».

Скориставшись монголо-татарською навалою та феодальною роздробленістю руських земель, у 50-60-х роках XIV ст., Посулля захопило Велике князівство Литовське, вслід за цим частина земель краю потрапила під владу Москви.

У козацьку добу Посулля заявило про себе активною участю у селянсько-козацьких повстаннях першої половини XVII ст. та у Визвольній війні під керівництвом Б. Хмельницького. В наступному підтримало Івана Мазепу в його боротьбі проти Москви. Вихідцями з цього краю були видатний державний діяч, полководець, меценат, останній кошовий отаман Запорозької Січі Петро Калнишевський і гайдамацький отаман Семен Гаркуша.

Значна кількість краян опинилася у горнилі Першої і Другої світових воєн. Під час останньої село Сакуниха було вщент знищено, а понад 140 односельців, серед них 7 з родини Коцурів, не повернулися з пекла війни, багато місцевих жителів загинуло або було покалічено мінами, снарядами, гранатами уже після визволення села від фашистів.

Громадянська війна, трагедія голодів 1921-1923, 1932-1933, 1946-1947 років не обминула села Сакуниха. Не обійшли його стороною і повоєнні проблеми, які доводилося долати всім українцям.

У таких умовах жили і діяли, ростили і виховували своїх дітей і внуків з

давніх-давен в багатьох поколіннях роду Коцурів, який традиційно тримався хліборобського рала.

Традицію було порушено в 50-х роках ХХ ст., коли наймолодший син Уляни Павлівни та Михайла Кіндратовича Петро, в майбутньому батько Віктора, Анатолія і Володимира, вирішив податися в науку.

Батько, Петро Михайлович, після служби в Збройних Силах СРСР (1955-1958), яку відбував у Фергані, з 1958 року навчався на історичному факультеті Харківського державного (нині національного імені Василя Каразіна) університету. Після його успішного закінчення повернувся до рідного села, де практично все життя працював учителем історії в школі та займався громадськими справами, залишивши по собі добру пам'ять у односельчан.

Мати, Катерина Митрофанівна, берегиня роду Коцурів, походила з Недригайлова на Сумщині, здобувши освіту в Прилуцькому педагогічному училищі, працювала вчителькою молодших класів, сіючи все добре і вічне.

Батьки завжди були для хлопців авторитетом вищого рівня – все життя, найкращими порадиниками і друзями, зразком працелюбності. Домінантою у житті цієї родини завжди залишалася відданість праці і справедливості, відданість і доброта, повага до людей.

У родині Петра Михайловича і Катерини Митрофанівни панував культ книги. Як згадує Анатолій Петрович, з малих років вони залучалися до тієї іскорки знань, що їх об'єднувала. У батька була як для тих часів досить велика бібліотека. Він передплачував декілька десятків різних періодичних видань. І тому саме з ранніх років, навіть ще до того часу, як пішли до школи, діти вже були знайомі з цією літературою. І, йдучи до першого класу, вже досить добре читали. Взірцем для Анатолія був старший брат Віктор, який навчався на відмінно.

Разом з тим, брати залучалися до сільськогосподарських робіт: працювали на городі, пасли череду, трудилися на колгоспних ланах, збирали картоплю, цукровий буряк та ін., поєднуючи розумову і фізичну працю.

Але оскільки хлопці були дітьми з інтелігентної родини, на них покладалися певні додаткові обов'язки, які з часом ставали нормою життя не тільки для них, а й для їхнього оточення. На односельчан хлопці дивилися так, щоб бути для них прикладом і в навчанні, і в поведінці, і в праці.

Активна участь батьків і дітей Коцурів у громадському житті школи та села, захоплюючі розповіді батька про його історію об'єктивно підводили до того, що хлопці повинні були, люблячи своїх батьків і справу, якою вони займалися, пов'язати свою долю з професією вчителя. Так крок за кроком закладалися цеглини любові до історії, до вибору своєї майбутньої професії.

Будучи послідовним у цій справі, Віктор першим обирає своїм майбутнім фахом історію. Після закінчення Роменської середньої школи №1 на Сумщині з золотою медаллю він поступив на історичний факультет Чернівецького державного університету, де навчався протягом 1977-1982 років, і закінчив його з відзнакою. Такі успішні кроки брата, який був високим авторитетом для Анатолія, остаточно утверджують його в намірах також стати істориком.

Анатолій Петрович Коцур в наступному іде стопами брата Віктора. Закінчивши у 1977 році на «відмінно» Сакунівську 8-річну школу, він продовжив навчання, як і брат Віктор, у Роменській середній школі №1, яку він також закінчує з золотою медаллю. Старовинне місто Ромни, якому тоді виповнилося 1100 років, славиться своїми архітектурними спорудами і музеями. З його історією пов'язані такі історичні постаті, як І. Мазепа, П. Калнишевський, Т. Шевченко, брати Г. і А. Полетики, О. Потебня, Г. Стеценко, І. Кавалерідзе, А. Петрицький та багато інших.

Все це приводило до того, що Анатолій ще з більшим ентузіазмом

захоплюється історією. Він стає неодноразовим переможцем районної, міської, а потім і обласної олімпіад з історії. На шпальтах місцевої преси з'являються його перші замітки на історичну тематику. Самовіддана праця приносила задоволення і успіх школяреві. *Yasta est alea* – жереб кинуто. Вибір остаточно зроблено на користь історії.

Закінчивши Роменську середню школу №1, як і брат Віктор, з золотою медаллю, Анатолій обрав місцем здобуття вищої освіти Чернівецький державний університет. Склавши як медаліст вступний екзамен на «відмінно», він вступив на історичний факультет ЧДУ, де навчався протягом 1980-1985 років.

Наслідуючи своїх викладачів як талановитих вчених, – а тоді на факультеті працювали Г.С. Габ, Є.С. Приходько, І.А. Гриценко, М.О. Ліщенко, К.С. Мусієнко, Є.В. Черезов, В.В. Шаповалов та інші, які прищеплювали студентам любов до історії, інтерес до науково-дослідницької діяльності, – Анатолій впевнено торує стежки до науки. Він стає учасником студентських олімпіад і їх призером, відвідує історичні і краєзнавчі музеї, особливо захоплюючись історією українського козацтва і проблемами української державності.

Спостерігаючи за захопленнями і успіхами студента Анатолія Коцура, який з відзнакою закінчив ВНЗ, завідувач кафедри історії СРСР і УРСР доктор історичних наук, професор І.А. Гриценко 1985 року запропонував йому працювати на даній кафедрі. Протягом 1985-1986 років він завідував методичною лабораторією історичного факультету ЧДУ, 1986-1989 років був стажистом-дослідником кафедри історії СРСР і УРСР. Згодом Анатолій був рекомендований для навчання в аспірантурі, де навчався протягом 1989-1991 років.

Для дисертаційного дослідження він обрав проблему діяльності місцевих органів влади по відбудові і розвитку промисловості в західних областях України (1944-1950). Робота виконувалась під керівництвом досвідченого викладача кандидата історичних наук, доцента Миколи Опанасовича Ліщенка.

Глибокий інтерес до історичної науки, відданість справі, за яку брався Анатолій, та фахове керівництво дозволили йому достроково виконати і захистити кандидатську дисертацію в Київському державному університеті імені Т.Г. Шевченка.

Після захисту кандидатської дисертації, Анатолій Петрович Коцур працював асистентом кафедри історії України ЧДУ, а в грудні 1992 року його обрано за конкурсом на посаду доцента цієї ж кафедри.

Будучи доцентом кафедри, Анатолій Петрович активно займався навчально-методичною, науковою і громадською роботою. Успіхи молодого вченого були помічені керівництвом факультету і вузу, внаслідок чого він був рекомендований і став стипендіатом Кабінету Міністрів України для молодих науковців (1997-1999).

Саме в ці роки він, що цілком логічно, ставить перед собою високу мету – виправдати надії своїх вчителів, які рекомендували його на викладацьку роботу. Поєднуючи викладацьку, наукову і громадську роботу, натхненний успіхами і підтримкою колег та керівництва факультету і ВНЗ, Анатолій Петрович визначився з темою докторського дослідження і активно над ним працював. Доказом цього стало те, що уже 2001 року він успішно захистив докторську дисертацію на тему: «Ідея державності в історичній думці та суспільно-політичному житті України кінця XVIII – початку XX ст.».

З 2003 року і понині Анатолій Петрович є професором, завідувачем кафедри української історії та етнополітики Київського національного університету імені Т.Г. Шевченка.

Як відомого вченого його обрано членом кількох спеціалізованих учених рад із захисту докторських та кандидатських дисертацій з історії України.

Починаючи з перших років викладацької роботи і понині він входить до складу редколегій низки наукових фахових видань, починаючи з Чернівців і закінчуючи Києвом.

Декілька років підряд професор А.П. Коцур був головою ДЕКів у спеціалістів та магістрів Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка та інших вузів столиці й області.

Анатолій Петрович – автор близько 500 наукових і навчально-методичних публікацій.

Найзначніші з них: «Шлях на Голгофу: Від кошового Петра Калнишевського до СВУ», «Відомий історик України М.О. Максимович», «Пошуки шляхів національного відродження в історичній думці України XVIII ст.», «Українська державність: історія та сучасність», «Ідея державності в історичній думці та суспільно-політичному житті України кінця XVIII – початку XX ст.», «Від Сули до Білого моря: шлях через три століття» та ін. Науковцем одноосібно чи в співавторстві підготовлено й опубліковано близько 70-ти підручників і навчальних посібників для студентів вузів, зокрема: «Історія України від найдавніших часів до наших днів», «Історія України», «Історіографія історії України», «Історія України (кінець XVIII – перша половина XIX ст.). Практикум», «Історія України (проблеми державності)», «Матеріали до курсу лекцій з історії України» (У 2-х кн.), «Історія Києва: від княжої доби до сьогодення», «Історія України в датах», «Діячі науки і культури України» та ін., в т.ч. 15 із них рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України. Навчальний посібник «Історія України від найдавніших часів до сьогодення. Збірник документів та матеріалів» (за редакцією д.і.н., проф. А.П. Коцура, к.і.н., доц. Н.В. Терес) посів друге місце в номінації «Краще навчальне видання із соціально-гуманітарних наук» на Першому Всеукраїнському конкурсі видань для вищих навчальних закладів «Університетська книга – 2010».

За останні п'ять років побачили світ фундаментальні монографії: «Діяльність товариства «Просвіта» в Галичині (1868-1921 рр.)», «Жіночі навчальні заклади у м. Києві (1861-1920 рр.)», «Парламентаризм в Україні другої половини XIX ст. – 1920 р.: історіографія», «Україна в умовах столипінської аграрної реформи», «Становлення та розвиток сільськогосподарських освітніх закладів і дослідної справи Черкащини (друга половина XIX – початок XX ст.)», «Проблематика досліджень з історії України (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)», «Становлення та діяльність Київського товариства грамотності (1882-1908 рр.)», «Історія державності України в дослідженнях української наукової еміграції (1920-1945 рр.)» та ін. Низку праць написано у співавторстві з братом В.П. Коцуром. Особливо плідно вони співпрацюють у вивченні життя та діяльності свого славетного земляка, останнього кошового отамана Запорозької Січі П. Калнишевського.

Коло наукових інтересів Анатолія Петровича досить широке. Це історія української державності, українська національна ідея XIX-XXI ст., українська сучасна історіографія, історичні портрети державних і політичних діячів України, історія науки й техніки в Україні, методика викладання історії у вищій школі.

Його публікації з проблем вітчизняної історії, державотворення можна зустріти в зарубіжних, всеукраїнських наукових виданнях, в центральній та місцевій періодиці, його виступи можна почути на радіо та телебаченні.

А.П. Коцуром розроблені й викладалися не один рік фундаментальні нормативні курси для студентів спеціалістів історичного факультету Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича: «Історіографія історії України», «Українська державність: історія та сучасність», «Українська ідея XIX-XX ст.», для магістрів – «Провідні тенденції сучасних історичних

досліджень в Україні» та ін.

Очолити кафедру української історії та етнополітики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, А.П. Коцур вивів її на перші позиції з наукової, навчально-методичної роботи серед кафедр факультету та університету. У стінах провідного вузу України він викладає студентам-магістрам історичного факультету нормативні курси: «Українську сучасну історіографію», «Історію науки й техніки в Україні», «Методику викладання історії у вищій школі», студентам-спеціалістам: «Історіографію» та «Актуальні питання історії України», студентам неспеціальних факультетів: «Історію України» та «Політичну історію України».

Анатолій Петрович – відмінник освіти України (2002), відмінник аграрної освіти та науки (2007), Заслужений працівник освіти України (2007). Нагороджений Почесною відзнакою ім. Г.С. Сковороди (2008), Почесною відзнакою «Хрест Петра Калнишевського» (2009). Має відзнаки Міністерства освіти і науки України (2010), Міністерства аграрної політики України (2007, 2011), Національної спілки краєзнавців України (2010), Київського міського голови (2005, 2006, 2007). Почесний громадянин Сакунихи (2010).

Коли згадуємо родину Коцурів, то в нашій уяві зразу вимальовується династія істориків з своєю науковою школою. Старший брат Анатолія, Віктор Петрович Коцур, відомий в Україні історик, історіограф, професор, член кореспондент Академії педагогічних і соціальних наук, академік Української академії історичних наук, академік АПН України, заслужений працівник освіти України. З 1998 року він є ректором Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Г. Сковороди. Як досвідчений і успішний адміністратор він нині є головою Ради ректорів (директорів) вищих навчальних закладів Київської області.

Молодший брат Анатолія, Володимир, з відзнакою закінчив вищий навчальний заклад у Переяславі-Хмельницькому, його залишили на викладацькій роботі. Він, як і його старші брати, працював викладачем у рідному ВНЗ, перед ним відкривалася блискуча перспектива науковця. Але не судилося – трагічна смерть настала його у віці 24 роки. Втрата любимого всіма в родині наймолодшого сина стала незагойною раною не тільки для батьків Володі, але й всіх рідних і близьких, колег, всіх тих, хто знав цю чудову людину, що могла багато добра зробити для родини, ВНЗ, Батьківщини, на все життя.

Дружина А.П. Коцура, Галина Георгіївна, з якою він познайомився і разом навчався на історичному факультеті Чернівецького державного університету, слідуючи за чоловіком, також активно займається науковою роботою. По закінченню аспірантури, вона підготувала і захистила кандидатську дисертацію з проблем історіографії нової економічної політики в Україні в Київському національному університеті імені Т.Г. Шевченка, отримала звання доцента. Працювала на філософсько-теологічному факультеті ЧНУ імені Ю. Федьковича. Нині вона успішно трудиться на благо історичної науки на посаді доцента кафедри історії для гуманітарних факультетів Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Продовжує сімейну традицію донька Анатолія Петровича і Галини Георгіївни – Віточка. Вона у всьому наслідувала і наслідує все краще, що характерне для великого роду Коцурів. Слід зазначити, що, навчаючись у Чернівецькій гімназії №1, вона була відмінницею. За високі досягнення у навчанні та зразкову поведінку її щорічно нагороджували похвальними листами й грамотами.

Будучи гімназисткою, Віточка стала абсолютним переможцем (I місце) трьох етапів Всеукраїнської олімпіади з історії України та історії рідного краю й

дипломантом IV етапу олімпіади з історії України в м. Донецьку. Це всебічно обдарована особистість. Вона має чудові якості не тільки історика, а й журналіста, хореографа, художника. Улюбленим її заняттям була участь у прославленому хореографічному ансамблі «Україночка», що діє в центрі естетичного виховання «Юність Буковини» (м. Чернівці), який відомий не лише на Буковині, а й в Україні та далеко за її межами.

По закінченні гімназії 2008 року, будучи вірною сімейній традиції, вона обрала своїм майбутнім фахом історію. Нині Віта є студенткою історичного факультету Київського національного університету імені Т.Г. Шевченка, де відмінно навчається і активно займається громадською діяльністю, поєднуючи їх з науковими дослідженнями з української історії. Віта – «Міс історичного факультету» та «Міс глядацьких симпатій» університету (2010).

Батькам і рідним є чим гордитися – вони не марно прожили своє життя. Вони виховали в особі Анатолія Петровича справжню Людину з великої літери, висококваліфікованого, невтомного науковця, патріота України.

Саме батьки виховали в ньому такі прекрасні риси, як відкритість, мрійливість, прагнення все поєднати, вдосконалити, а результат розсіяти благодатним насінням.

Будучи оптимістом, Анатолій Петрович завжди зберігає спокій, терпіння. Любить істину, схильний до інтуїтивних відчуттів, має ясний розум, глибоке чуття найкращого напряму діяльності, необхідності охорони і допомоги іншим. Він проявляє себе як талановита особистість, як доброзичлива і яскрава індивідуальність.

А.П. Коцур завжди відзначається серед колег своєю інтелігентністю, толерантністю, комунікабельністю, обов'язковістю, порядністю, демократичністю у стосунках з людьми, вимогливістю до себе і до оточуючих, високою турботою про рідних і близьких.

Таким його завжди сприймали і сприймають колеги, друзі, рідні, близькі, студентське середовище. Таким він був, є і завжди буде. Іншим його просто не можна уявити.

Тож побажаємо нашому вельмишановному Сонячному Ювіляру у День його 50-річчя великого щастя, міцного здоров'я, творчих злетів і здобуття нових вершин у галузі історичної науки в ім'я рідної України.

*Борис Білецький, кандидат
історичних наук, доцент*

Одержано 01.11.2012